

ארי שביט

לעצור על פי תהום

כיכר צינה דיזנגוף נחנכה ב־26 בינואר 1938. בתוך זמן קצר היא הייתה ללב הפועם של העיר העברית הראשונה. במשך עשרות שנים נערכו בה אירועי יום העצמאות ונחגגו בה ימי חג. אליה נהרו וסביבה התגודדו תושבי תל־אביב הצעירה. הכיכר העגולה שנבנתה בסגנון הבינלאומי הייתה לאייקון של העיר הלבנה. היא באה לממש את החלום הלאומי הנאור של בנימין זאב הרצל: אלטנוילנד.

אבל ביום הכיפורים תשפ"ד כריונים תקפו מתפללים בכיכר צינה דיזנגוף. הם צעקו על שומרי מצוות שהם שורפי ילדים. הם זרקו ארצה מחזורי תפילה. הם נכנסו למעגל התפילה עם אופניים ועגלות ממונעות. הם משכו בכנפי טליתות. הם שיטו כלבים ביהודים מאמינים.

יום הכיפורים תשפ"ד חולל. עם ישראל ומדינת ישראל נפצעו פציעה אנושה. קרה לנו השנה מה שלא קרה לנו מאז אלטלנה. יהודים הרימו יד על יהודים ביום שיהודים אמורים להיטהר. הם עשו מעשה שלא נעשה כאן כמותו מעולם.

את חשבון הנפש צריכים לערוך תחילה מנהיגי המחאה. האם אלה פניה של הליברליות? האם זה דיוקנה של הנאורות? הזאת אלטנוילנד? כבר כמה חודשים קומץ ליברלים (ובהם כתב שורות אלה) מזהירים שדבר מה השתבש במחאה. היא התחילה נכון, כחול לבן, אך איבדה את דרכה. הרדיקליזציה שיבשה את שיקול הדעת. הקיצוניות גרמה לשבירת כלים ולחציית גבולות. והנה: הבריונות בכיכר חשפה לעין כול שהתחוללה כאן מוטציה, קבוצה קטנה של אישים נהגה בהפקרות ושללה יצרים וגרמה לכך שבשוליים היו מי שאיבדו את העשתונות. כעת על המחאה לשנות כיוון באופן חד. עליה לחזור להיות יהודית, ציונית וכללי־ישראלית. עליה להוקיע את האלימים ולהתעורר מאחוזי האמוק, ועליה לחתור להגנה על הדמוקרטיה באמצעות פיוס לאומי.

אבל את חשבון הנפש צריכים לעשות גם מי שניצלו את היום הקדוש כדי לחולל פרובוקציה בלב תל־אביב. הדרך היחידה להרגיע היום את ישראל היא לאמץ גישה של חיה ותן לחיות. התרגום המעשי שלה הוא מתן אפשרות לקהילות שונות לקיים את רפואי חייהם השונים במרחבים משלהם. המחאה לא צריכה ללכת לבני־ברק וישיבת עלי לא צריכה לבוא בלב תל־אביב. אין מקום למצעדי גאווה בעמנואל ואין מקום להפרדה מגדרית בפלורנטיין. ההחלטה המכוונת להלהיט את הרוחות לקראת יום הכיפורים ובמהלך יום הכיפורים הייתה בלתי נסלחת.

אנחנו על פרשת דרכים. ביום הכיפורים תשפ"ד מלחמת השבטים המשפדת אותנו הייתה גם למלחמת דת. כעת היא מאחדת בתוכה חמישה עימותים שונים: המאבק על המהפ"כ המשפטי; המאבק בין ישראל הראשונה לישראל השנייה; המאבק על השוויון בנטל ועל מקומם של החרדים בחברה הישראלית; המאבק על צביונה הנאור של ישראל; המאבק על הזהות היהודית. וכאשר כל המאבקים הללו לובשים אופי דתי הסכנה לאסון קרובה ומיידית. הדת האמונית נלחמת בדת החילונית, הדת הפרטיקולרית נלחמת בדת האוניברסלית והקנאים נלחמים במתייוונים. את השיח בין אחים ואת הוויכוח בין יריבים רעיוניים מחליפה מערבולת של טירוף שקשה להיחלץ ממנה. יש תקדים אחד המעורר תקווה. בראשית שנות השמונים של המאה הקודמת ישראל נקלעה למשבר פנימי חמור. ב־1981 חוינו מערכת בחירות מפלגת וואלימה. ב־1982 מלחמת לבנון הראשונה קרעה את החברה הישראלית לגזרים. ב־10 בפברואר 1983 הדרמה הטרגית הגיעה לשיא: יונה אברושמי הטיל רימון להפגנה של שלום עכשיו ורצח את אמיל גרינצוויג ז"ל. המדינה היהודית עמדה בפני רגע של אמת. היא הייתה עלולה להידרדר לרימון השני והשישי והרביעי. אבל ישראל 1983 התעשתה ועצרה על פי תהום. שנה וחצי בלבד אחרי הרצח של גרינצוויג הוקמה כאן ממשלת אחדות לאומית. אחרי שראינו מקרוב את החורבן הפנימי – התעשתנו, שינינו כיוון וחזרנו להרגיש ולפעול כאומה אחת.

ארבעים שנה אחרי הטראומה ההיא אנחנו עומדים בפני טראומה דומה. הפעם לא הוטל רימון. איש לא נרצח. אבל חוויית הקרע הלאומי והשסע הפנימי דומה. בכמה מובנים, השבר של 2023 מסוכן עוד יותר מהמשבר של 1983. לכן, אחרי אירועי כיכר דיזנגוף, עלינו לעשות את שעשינו במאה הקודמת: לעצור על פי תהום. להתעשת, לשנות כיוון – ולחזור להרגיש ולפעול כאומה אחת. מי שלא הבין זאת עד עכשיו אמור להבין זאת כעת: אחדות לאומית. ממשלת חירום עכשיו. לפני שהשלכת סידורי התפילה למזרקה תהפוך לדם ברחובות.